

Oponentský posudek bakalářské práce Jana Andrejska
Státní maturitní zkouška z českého jazyka pro neslyšící studenty
(FF UK v Praze, Ústav českého jazyka a teorie komunikace,
obor Čeština v komunikaci neslyšících)

Předložená bakalářská práce je v relativně krátké době už druhým příspěvkem studentů oboru Čeština v komunikaci neslyšících k tématu státní maturitní zkoušky u žáků s vadou sluchu. Zatímco Milena Najmanová se ve své diplomové práci *Státní maturita pro sluchově postižené studenty* (2008) zabývala přípravou celé maturitní zkoušky pro všechny žáky s postižením sluchu, Jan Andrejsek se zaměřil pouze na jednu ze zkoušek společné části státní maturitní zkoušky, a to na zkoušku z českého jazyka a literatury v modifikaci *zkouška z českého jazyka pro neslyšící*. Ačkoli cílová skupina, pro niž je tato zkouška připravována, čítá dle autora práce ročně pouze okolo 30 žáků (tj. odpovídá zhruba velikosti jedné třídy běžných středních škol), nelze nad situací těchto žáků, jejich rodičů a učitelů „mávnout rukou“. Zatímco pro většinu středních škol znamenají státní maturity „jen“ větší či menší změny v ukončování středoškolského studia, pro střední školy pro sluchově postižené, jež kromě studentů s jinými sluchovými postiženími vzdělávají i žáky prelingválně neslyšící, je tento krok vsutku revoluční a nutně se musí promítnout i do koncepce a fungování základních a mateřských škol pro sluchově postižené a konec konců i do oblasti rané péče o rodiny s dítětem se sluchovým postižením.

Práce má dobře promyšlenou, logickou a přehlednou strukturu a poskytuje čtenáři dobrou představu o dané (místy dosti spletité) problematice. Je zřejmé, že autor se v této oblasti dobře orientuje. Textu prospívá, že do něj autor vedle informací z písemných zdrojů zapojuje i informace, které získal při své práci učitele na střední škole pro sluchově postižené a zejména v organizaci CERMAT.

Krátce se zastavím u vybraných bodů jednotlivých kapitol. V kapitole 2. *Stávající podoba maturitní zkoušky* bych (vzhledem k diskusím o jednotném obsahu společné části připravované státní maturitní zkoušky) možná přivítala větší zdůraznění faktu, že od roku 1991 dosud určuje vlastní obsah (ne formu) maturitní zkoušky pouze a jen ředitel školy (pochopitelně při dodržení platné legislativy), a zároveň krátkou historickou exkurzi před rok 1991, kdy tomu zdaleka tak nebylo.

Tato kapitola obsahuje i podkapitulu 2.4 *Zkouška z českého jazyka a literatury pro neslyšící žáky ve stávající podobě maturitní zkoušky*. Jan Andrejsek v ní konstatuje (s. 21), že „*po formální a obsahové stránce (...) neslyšící žáci absolvovali stejnou zkoušku jako jejich slyšící vrstevníci.*“ Toto tvrzení považuji za poněkud problematické: Po formální stránce byla jistě maturitní zkouška pro všechny stejná (teď nemám na mysli způsob komunikace při ústní maturitní zkoušce), ale jak jsem uvedla výše, o obsahu rozhodovali ředitelé škol, a tak se v jednotlivých školách velmi lišil. Jan Andrejsek své tvrzení dokládá citátem z textu Kateřiny Červinkové Houškové: „*maturita z češtiny vypadá stejně jako u slyšících. To znamená, že student nejdříve musí napsat písemnou maturitu, tři a půl stránky slohu, klasickou slohovou práci. Při ústních maturitách si vytahuje jednu z pětadvaceti otázek, která má část z literatury, to jsou asi dvě třetiny otázky, a pak je tam část teorie českého*

jazyka“ (s. 21). Nevím, jak k tomuto modelu maturitní zkoušky z českého jazyka Kateřina Červinková Houšková (při vši účtě k její pedagogické činnosti) a potažmo Jan Andrejsek došli, když v příslušné vyhlášce MŠMT ČR (č. 442/1991 Sb., o ukončování studia ve středních školách a v jejich pozdějších novelizacích) je řečeno pouze toto: „Maturitní zkouška z českého jazyka a literatury je komplexní zkouška; obsahuje písemnou práci z českého jazyka a literatury a ústní zkoušku z jazykových a literárních znalostí. Pro písemnou práci z českého jazyka a literatury stanoví ředitel školy 4 témata, z nichž si žák jedno téma zvolí. Písemná práce z českého jazyka a literatury trvá nejdéle 240 minut“ (§ 9, odst. 11). A dále už obecně pro všechny ústní maturitní zkoušky: „Pro jednotlivé ústní zkoušky se stanoví 25 až 30 témat, z nichž si žák jedno téma vylosuje“ (§ 9, odst. 12). Nepodstatná jistě není ani věta z § 25, odst. 12: „U žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním upraví ředitel školy podmínky pro vykonání zkoušky.“

Pokud se týká kapitol 3. *Nová podoba maturitní zkoušky*, 4. *Žáci s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky* a 5. *Zkouška z českého jazyka v úpravě pro neslyšící*, pro lepší představu čtenáře bych v nich uvítala více přehledů, např. (1) tabulku/graf „náběhu“ ověřování jednotlivých částí nové maturity z češtiny: tj. od kdy psali žáci s vadou sluchu didaktický test z českého jazyka (od kdy v modifikaci pro neslyšící jako test z cizího jazyka), od kdy psali písemnou práci a od kdy skládali/budou skládat ústní/chatovou část (nejlépe s alespoň dílčími výsledky těchto pilotáží), dále (2) tabulku rozdílů a shod mezi zkouškou z českého jazyka v úpravě pro neslyšící a zkouškou z vybraného cizího jazyka (např. z angličtiny v základní verzi, tj. na úrovni B1), popř. (3) tabulku rozdílů a shod mezi zkouškou z českého jazyka v úpravě pro neslyšící a zkouškou z českého jazyka a literatury pro kategorii žáků se sluchovým postižením ve skupině I a II – existence takové tabulky bude jistě nezbytná pro učitele a vedení škol pro sluchově postižené při aktualizaci školních vzdělávacích programů tak, aby odpovídaly maturitním výstupům. Při ústní obhajobě bych uvítala kratičkou ukázkou z digitálního zadání didaktického textu uvedeného v příloze č. 3. Přestože nyní odbočím od vlastní bakalářské práce Jana Andrejska, nemůžu se nezastavit u obsahu tohoto testu. Kriticky vůbec nehodnotím jeho jazykovou obtížnost B2 (naopak ji vítám!), ale doslova ze židle mě nadzvedává to, že speciální test pro preligválně neslyšící žáky testuje čtení s porozuměním také na člancích *Mořská zvířata a zvuky* (s variantami, z nichž je nutno vybrat správnou odpověď: A. Velké množství zvuků v okolí je pro kytovce nebezpečné, B. Kytovci jsou přitahováni zvuky obchodních a vojenských lodí, C. K průzkumu života kytovců se používají nízkofrekvenční zvuky, D. Pomocí zvukové komunikace zahánějí kytovci svou potravu na mělčinu) a *Rodina prodává dům s tajemným hlukem*.

Pokud chtěl diplomant popsat historii ověřování nové podoby maturitní zkoušky z češtiny pro neslyšící, musel se na s. 39 vypořádat s jedním problematickým bodem, k jehož problematizaci jsem nechtěně přispěla i já svou disertační prací, z níž Jan Andrejsek – kromě jiných zdrojů – čerpal. Konkrétně jde o jazykovou náročnost první písemné práce, která byla neslyšícím žákům zadána v roce 2007. Příprav tohoto testování jsem se nepřímou zúčastnila a pokud si dobře pamatuji, nejednalo se ani o úroveň A1 (jak píše Najmanová, 2008 a Hudáková, 2008), ani o úroveň C1, jak se domnívá Jan Andrejsek, ale o úroveň B2. Při přípravě této zkoušky se totiž vycházelo z tehdejších katalogů požadavků pro vyšší úroveň maturitní zkoušky a ta odpovídá právě

úrovni B2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (základní úroveň odpovídá úrovni B1), úrovně C1 ani A1 se v katalozích nevyskytují.

Kapitolu 6. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* považuji za důležitou, ale ocenila bych její větší propojení s ostatními kapitolami práce: postrádám například explicitní vyjádření, zda v současnosti připravované „katalogy“ pro maturitní zkoušku z českého jazyka pro neslyšící vycházejí ze SERR pro češtinu, nebo zda se pořád (jako v začátcích příprav této zkoušky) vychází z katalogů pro maturitní zkoušky z cizích jazyků.

Za velmi zdařile zpracovanou považuji kapitolu 7. *Celkové hodnocení současné podoby maturitních zkoušky z českého jazyka v úpravě pro neslyšící*. K bodům, jež zde diplomant zmiňuje, by jistě bylo možné přidat další. Já mám však jednu praktickou otázku: Jan Andrejsek upozorňuje na případ, kdy byl do skupiny III (tj. do skupiny prelingválně neslyšících studentů) zařazen student, který bez větších problémů komunikoval v mluvené češtině. Zajímalo by mě, zda má diplomant (i neoficiální) signály o snahách opačných, tj. o zařazení prelingválně neslyšících studentů do skupiny II.

Text je zpracován pečlivě, bez jazykových chyb a větších formulačních nejasností. Jisté výhrady mám ale k poznámkám pod čarou (některé jsou umístěny na místech, kam určitě nepatří; jedna poznámka je v textu dvakrát) a zejména k odkazům k použitým zdrojům. Poměrně velké množství odkazů z textu jsem nenašla v Seznamu použité literatury (některé tam byly, ale v poněkud odlišné podobě), některé zdroje jsou v práci uváděny mylně (např. zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob). Tato skutečnost čtenáři dosti znesnadňuje orientaci v textu a v popisované problematice celkově. Pokud by diplomant chtěl práci nebo její části publikovat, velmi důrazně bych doporučovala zkontrolovat, doplnit a opravit všechny odkazy a zdroje, zejména pak pasáže týkající se legislativy.

Závěr: Bakalářská práce Jana Andrejska splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a doporučuji ji k obhajobě.

29. srpna 2010

Andrea Hudáková

Návrh hodnocení: VÝBORNĚ